

Pere Rusiñol: “Hem d’assumir que l’alternativa al capitalisme no està a punt”

Després de passar per l'Avui', 'El Periódico', 'El País' i 'Público' —del que va ser adjunt a la direcció—, fa més de cinc anys que Pere Rusiñol (Artés, 1972) va convertir-se en un dels impulsors d'Alternativas Económicas', revista cooperativa que dirigeix des de fa un parell de mesos. Defensor que els periodistes formin part de la propietat dels mitjans, també s'encarrega de la secció 'reality news' de la revista 'Mongolia' i és autor del llibre 'Papel mojado', dedicat a explicar la crisi de la premsa a l'Estat. Amb ell parlem d'economia, del poder del sector financer, de les alternatives —en plural— al capitalisme que a petita escala es consoliden, i de la situació actual del periodisme i dels mitjans de comunicació.

Text: Marc Font | Fotos: Xavi Herrero

Fa més d’una dècada de l’inici d’una crisi que em semblaria agosarat dir que s’ha superat. Avui tenim una societat encara més desigual i un sistema econòmic en el qual la gran banca, segurament la principal responsable de la crisi, s’ha fet més gran i, per tant, més intocable. Què ha fallat?

Evidentment, el sistema capitalista va tenir un desajustament, però el que s’ha demostrat és que la crisi va ser per a la gent, no per a les elits del capitalisme. Per a aquestes, la crisi ha estat una gran oportunitat per mostrar el seu poder, en el sentit de dir “farem les reformes que ens convenen per reforçar el nostre poder”. Això, d’un costat; de l’altre, hi ha hagut un procés de concentració i els que han sobreviscut entre aquestes elits ara són molt més forts. Penso que hem d’afinar quan parlem de crisi, perquè el capitalisme no està en crisi. El que ho està és la vida de les classes populars, mentre que les elits del capitalisme n’han sortit molt reforçades i tenen més palanques que mai. Cada cop és més difícil canviar les coses.

En una entrevista de fa alguns anys, el director fundador d’Alternativas Económicas, Andreu Missé, deia que no està contrastat el funcionament de la ideologia neoliberal, perquè no ha tingut cap èxit. Però, en canvi, les receptes dominants de les grans institucions econòmiques mundials o de la UE segueixen basant-se en aquesta ideologia.

Històricament, els polítics han tingut moltes més palanques que ara per resoldre els temes. Ara tenim una situació en què les elits del capitalisme controlen el regulador; per exemple, a través de les portes giratòries, de manera que diuen què s’ha de fer i quines receptes s’han d’aplicar. Quan s’aplica la recepta de l’austeritat, no es fa en nom de l’interès general. Així ho afirma el discurs dominant, però en realitat es fa per altres coses. El cas de Grècia és el més paradigmàtic: se li va imposar l’austeritat com a conseqüència d’una situació que estava descontrolada per unes causes diferents de les que s’esgrimeixen. L’actuació no va tenir com a resultat la millora de la situació perquè la gent visqués millor, sinó el fet de recuperar els crèdits que hi tenien, en aquest cas, els

bancs alemanys. Les polítiques neoliberals funcionen o no depenent de per a qui. Els rics guanyen molt amb les polítiques neoliberals: no paguen impostos, l'Estat es mobilitza quan ho necessiten, aconseguen unes condicions millors que mai per prosperar... En canvi, altra gent hi perd.

“No podem demanar que els mitjans siguin un contrapoder; estan controlats pel poder financer”

Tens una sensació de 'déjà-vu' en el sentit que determinats errors de fa més d'una dècada s'estan repetint? Tornem a ser en un moment de creixement del sector immobiliari i de preus que es disparen. I ja hi ha diverses veus que alerten que ens encaminem cap a una nova crisi global.

Hi ha uns actors que guanyen sempre, no perden mai. Per exemple, hi ha el cas de Blackstone i d'altres grans fons. Com que tenen diners il·limitats, perquè gestionen carteres de milions i milions d'euros, quan hi ha una crisi general ells guanyen perquè compren a molt baix preu. Quan la situació millora, segueixen guanyant, perquè prèviament han comprat a un preu molt baix, els seus actius puguen molt, guanyen diners i sempre tenen bonificacions molt grans. Com que compren a baix preu, són uns genis. El president de Blackstone guanya 600 o 700 milions d'euros l'any! Al final, l'important és entendre que no és que es produeixin errors, sinó que es tracta de situacions en què hi ha actors que sempre guanyen. Quan les coses van malament, mobilitzen els instruments de l'Estat o els poders públics per rescatar-se. Per tant, no són errors; són lògiques clàssiques inherents al sistema. Alguns guanyen sempre, perquè juguen amb cartes marcades i tot a favor. El suposat risc que prenen és fals, perquè moltes vegades estan coberts per l'Estat.

Ni que sigui parcialment, tot plegat també ha estat possible perquè els grans mitjans han mirat cap a una altra banda i no han anat a l'arrel de la qüestió per denunciar i informar sobre el que passava?

Aquí hi ha diferents coses. El món financer s'ha tornat molt complex d'entendre. Nosaltres tenim la sort de tenir l'Andreu Missé, que fa molts anys que ho segueix. Però realment es fa molt difícil comprendre els mecanismes financers, i això és el que els fa imprescindibles. Els mateixos que han causat la crisi són els que l'han gestionat després amb l'argument que són els únics que entenen el que havien fet. Per tant, és molt difícil tècnicament explicar bé què ha passat si no ets un 'insider', és a dir, algú que ho hagi ajudat a crear. I al mateix temps, en el cas dels mitjans, la crisi va coincidir amb una crisi pròpia importantíssima, una crisi de model de negoci, i els va enganxar molt endeutats. Els mitjans tradicionals, que històricament eren els que tenien recursos per investigar, no ho podien fer perquè estaven lluitant per la seva pròpia existència. Tots haurien tancat si fos el mercat el que ho hagués decidit. Però els bancs van considerar que era molt més interessant canviar el deute que tenien els mitjans per accions, malgrat que hi perdessin diners, i els han passat a controlar. Hi ha periodistes molt bons, però un no pot pensar que els mitjans propietat dels bancs, que ara són la majoria, ens expliquin bé una crisi que ha acabat afavorint els bancs. No es pot demanar a un mitjà que la propietat vagi en contra dels seus interessos. No podem demanar que siguin un contrapoder en la mesura que estan controlats pel principal poder, que és el financer.

En una xerrada del 2013 en què vas participar juntament amb Ada Colau i Ivan Miró, deies que s'havia acabat el temps de les grans receptes. Entenc que ho segueixes pensant, però alhora no sé si creus que les economies transformadores sí que poden, ni que sigui parcialment, exercir de contrapès al capitalisme i contribuir a fer passes cap a societats més justes.

Hem de començar a assumir, i això no agrada perquè sembla que siguis un derrotista, que l'alternativa al capitalisme que estem vivint és una cosa que no està a punt. Probablement hi haurà un moment en què ho estarà, però ara no. I les palanques que et permeten actuar quan arribes al govern són molt limitades. Arribar-hi no és arribar al poder, que moltes vegades està en altres llocs. No vol dir que des d'un govern no puguis ajudar a millorar la vida quotidiana de molta gent que ho necessita, però sí que hem d'assumir que no hi ha una alternativa clara viable. El marge de maniobra que et permet un sistema globalitzat on el capital es mou d'un cantó a l'altre i pot fugir sense cap control és poc. Simultàniament, crec que mai com ara hi ha hagut l'oportunitat de crear alternatives. Nosaltres ens diem 'Alternatives Econòmiques' en plural. No creiem que hi hagi una gran alternativa, però sí que hi ha moltes possibilitats d'anar empenyent en la vida quotidiana de la gent per fer les coses d'una altra manera i amb uns altres criteris. I, a la llarga, poder constituir societats molt més interessants en la mesura que més gent participa en aquest mercat social. Això no és poca cosa.

"L'economia social i solidària s'ha guanyat el paper d'interlocutora. Ha llançat projectes molt potents"

Alternatives que posen les persones i les seves necessitats al centre.

Efectivament. En el capitalisme, tradicionalment l'únic important era la creació de valor per a l'accionista, però ara ja hi ha sectors més avançats del capitalisme que diuen que també s'ha de considerar la gent d'on opera les empreses, les externalitats mediambientals... Fa temps que hi ha gent de l'economia cooperativa i de l'economia social i solidària que empeny en aquesta direcció, de manera molt més realista. I això contribueix molt més que les grans proclames a bastir alternatives a la vida quotidiana. Si un ho mira des de la perspectiva dels projectes històrics de l'esquerra, que aspiraven a una emancipació ràpida i global de la humanitat, doncs és poca cosa, però alhora és molt important, perquè permet alternatives tangibles i reals per a la gent que hi està interessada, encara no per al conjunt de la societat. Però, com més gent hi entri, més possibilitats hi haurà que aquests valors i aquestes economies es tornin hegemònics. I sense grans paraules, amb fets.

No sé si tens la sensació que vivim un moment de gran contradicció, en el sentit que el poder financer cada cop és més fort i el seu creixement va en detriment de les condicions de vida de la majoria de la població. Però, alhora, a més de la consolidació de diverses alternatives, determinats 'mantres' que semblaven inqüestionables s'han esberlat. Penso, per exemple, en el fet que ja s'accepta que la gestió pública pot ser més eficient que la privada. O que el preu de l'habitatge s'ha de regular des del sector públic. O que un increment important del salari mínim no destrueix ocupació. El sentit comú ha canviat de direcció?

No tinc gaire clar que el sentit comú vagi en aquesta direcció; sí que ho fa el sentit comú de gent polititzada o de gent que no es creu la propaganda general. Evidentment, hi ha una paradoxa, però crec que els grans corrents de fons fan que cada cop sigui més difícil fer aquests canvis. Hi ha un preacord que, si s'aprova, suposarà el salt del salari mínim més important en la història d'Espanya, i això va en la línia del que dius. Crec que el més rellevant d'ara és que la banca té més poder que mai, però alhora la gent que no 'traga' té més possibilitats que mai. El catàleg de banca ètica et permet totes les coses que un ciutadà normal necessita, fins i tot hipoteques... I el sol fet d'estar disponible és la base que ha de permetre que es pugui començar a caminar cap a una societat diferent, com a mínim pel que fa a la vida individual de les persones, que no és poca cosa. S'han posat els fonaments de coses que semblen molt petites, però que són molt importants.

Hi ha administracions que, amb els matisos que vulguis, hi aposten, almenys posant-hi recursos, com l'Ajuntament de Barcelona, amb el comissionat d'Economia Social i Solidària, o la Generalitat, a través dels ateneus cooperatius. És una moda o realment han entès que el futur passa per aquí?

La veritat és que no ho sé. El sector ha donat mostres serioses i que pot ser un actor a considerar. L'Administració el que vol i el que necessita és que baixi l'atur, i tot actor que li ofereixi solucions gratis, entenc que serà recompensat. Amb independència que l'Administració entengui o no el potencial revolucionari que té l'economia solidària. Entenc que s'ha guanyat el paper d'interlocutora, perquè els projectes que ha llançat darrerament són molt potents i crec que és molt difícil que en els pròxims anys això vagi enrere des de la perspectiva de l'Administració.

Un dels debats recurrents en el sector és si cal créixer i, sobretot, com fer-ho sense perdre valors com l'assemblearisme, l'horitzontalitat... Què en penses?

No hi ha receptes úniques. Cada empresa ha de buscar la manera de fer compatible les dues coses fonamentals, que són mantenir l'ADN, cosa que implica participació, que no hi hagi un 'gap' salarial gaire gran, l'equitat de gènere, etc., i, simultàniament, com fer-la sòlida des del punt de vista del compte de resultats i la viabilitat, incloent-hi els salaris. Moltes vegades l'empresa resisteix com a conseqüència d'uns salaris que són inadmissibles. És veritat que, com que no hi ha extracció de plusvàlua, és la mateixa cooperativa la que gestiona la misèria i s'ha d'assumir, però és fonamental pagar bons salaris. A 'Alternativas Económicas' encara no ho hem aconseguit i fa cinc anys que hi som.

“Tinc amics d'esquerres que consideren que el procés era un element per fer un gir social. Ho trobo increïble”

Els darrers anys has insistit molt en la importància que la propietat dels mitjans estigui en mans dels periodistes, però la veritat és que a l'Estat espanyol aquest model funciona en projectes petits. Si vols, amb l'excepció d'eldiario.es'. Però sembla que costa que aquests mitjans s'enforteixin i esdevinguin una alternativa als tradicionals.

És normal que sigui així. Per anar més de pressa, es necessitarien grans capitals, que alhora desnaturalitzarien aquestes premisses. Per tant, només podem acceptar que estem posant els fonaments i que això va per llarg. Ens havíem malacostumat a confiar en els capitalistes per tenir bons mitjans. I això hi ha llocs on ha funcionat molt bé, com en el món anglosaxó, amb exemples com 'The New York Times' o 'The Economist'. A Espanya potser va funcionar raonablement bé, però els últims anys hem vist com això ha quedat trinxat. Ja no queda pràcticament cap família editora que mantingui el control dels mitjans...

Queden els Godó.

Relativament, en la mesura que s'han fusionat amb La Caixa. Si demà no existís CaixaBank, 'La Vanguardia' desapareixeria. És un editor absolutament vinculat a CaixaBank, per bé i per mal. Perquè així té una solvència econòmica que, si no, no tindria. Els comptes fonamentals del Grup Godó estan en molt mala situació. Amb l'experiència que hem tingut i les traïcions, entre cometes, que hem patit per part de la gent en qui confiàvem perquè s'encarregués d'això, fa que sigui imprescindible entendre que els periodistes hem d'estar implicats en la propietat per tenir mitjans solvents, no avui, sinó en un període de 10 anys. També és imprescindible tenir una estructura d'ingressos plural, que no depengui de ningú. Que tingui socis, subscriptors, vendes, llibres,

publicitat... En 10 anys hem de mirar de tenir tres o quatre mitjans importants d'aquest tipus, que participin en el debat públic i en la creació de l'agenda, com ja està passant amb 'eldiario.es'.

Aquest procés ha d'anar en paral·lel a un cert canvi cultural que faci augmentar el volum de ciutadania disposada a pagar per la informació?

En part ha estat el mateix sector el que ha desvalorat la informació. En la mesura que un banc pagui els continguts, com més difusió tingui, millor. El que ha passat en aquest país és increïble, que és que tots els grans mitjans han donat gratis la informació. Això està a punt de canviar i els grans mitjans començaran a posar murs de pagament, però no sé si és tard. De tota manera, si sumes tota la gent que paga per mitjans independents, veus que és moltíssima, si bé en necessitem molta més. En la mesura que els grans mitjans comencin a fer pagar pels continguts, potser tots tindrem una oportunitat.

En el context català, tens la sensació que els darrers anys el procés ha condicionat molt el tipus d'informació que es fa i ha dificultat introduir temes que vagin més enllà de la qüestió nacional?

Tinc molts amics d'esquerres que encara consideren que el procés era un element per fer un gir social. Jo ho trobo, sobretot amb la perspectiva del temps, bastant increïble. Una de les primeres repercussions del procés és crear un terreny de joc en què únicament poden prosperar, tant políticament com des d'un punt de vista de la informació, totes les coses que tenen a veure amb la identitat. En aquest marc, per lògica pura, qualsevol tema social de veritat no entra en el terreny de joc, queda descol·locat. I també ho fan les opcions polítiques que no hi entren. Les conclusions finals són abassegadores: només es parla dels temes de l'agenda social sobre els quals no tenen competències els que fomenten el procés i volen fer veure què farien si les tinguessin. Per assegurar així que Madrid els impedirà fer-ho i pugui semblar que tindrien una gran agenda social. Però els temes sobre els quals tenen competències és molt difícil abordar-los. El procés ens porta també al fet que hi hagi un partit com Ciutadans, que és un partit neoliberal, que mai de la vida s'hauria pensat que tindria la força que té aquí. I, a la vegada, tenim un president de la Generalitat que és el més conservador i reaccionari de la història de Catalunya. Aquestes són les conseqüències socials del procés. Per a mi, ha estat una cosa molt difícil de comprendre des de posicions d'esquerres. I precisament en un moment en què a tot el món hi ha debats molt seriosos sobre com mantenir l'Estat del benestar. En comptes de passar-nos 24 hores el dia discutint sobre com millorem l'Estat del benestar, juguem un partit de temes d'identitats, que fa que l'agenda social no pugui prosperar ni als mitjans ni a la política.

"Els mitjans de trinxera no m'agraden; m'agraden els que fan periodisme, no els que fan agitació"

Creus que s'ha accentuat un model de mitjans de trinxeres, centrats a reforçar el que ja pensa la seva audiència, més que no pas buscar un contrast d'idees?

És un moment molt complicat, i els mitjans independents l'hem d'abordar amb molta sinceritat. Si anem a un model de socis o subscriptors, en aquest context de trinxeres correm el risc que hàgim d'escriure ja no al dictat dels bancs, sinó al dictat dels subscriptors. I això tampoc és el periodisme. Jo vull que el meu subscriptor valori la qualitat de la informació, no que em pagui perquè li digui el que vol sentir. Afortunadament, hi ha molts subscriptors que ho valoren, però en temps de trinxeres la gent vol ajudar els que els diuen el que volen sentir. Per això dic que és molt millor tenir una estructura d'ingressos que sigui plural. A mi els mitjans de trinxera no m'agraden; m'agraden els

mitjans que fan periodisme, no els que fan agitació.

‘Alternativas Económicas’ ha assolit els cinc anys i el darrer ha estat el primer en què ha registrat beneficis. Ara bé, vosaltres mateixos reconeixeu que teniu sous que són massa precaris. Quin balanç en fas?

El balanç només pot ser positiu perquè, cinc anys després, som vius. I ho som gràcies a la solidaritat de molta gent, començant pel projecte francès, que generosament ens cedeix gratuïtament material. També la solidaritat dels gairebé 2.000 subscriptors i la dels socis col·laboradors. Tenim més de 70 persones que han fet una aportació de 4.000 euros per formar part de la cooperativa i tenir-hi dret a vot, però sense controlar-la, perquè ho fem els treballadors. Però tenim el repte de fer un salt endavant, que té a veure amb la necessitat d'arribar als 4.000 subscriptors. Ho necessitem perquè pugui estar consolidada des de la perspectiva d'una empresa normal. Si hem arribat fins aquí, és perquè els treballadors ens hem assignat uns salaris que no ens permeten viure. Cobrem 1.000 euros el mes i tothom ha de fer altres coses. Tenim el repte de fer una empresa solvent.

Sona a tòpic, i si vols ho és, però en temps d'amenaques a la llibertat d'expressió i de proliferació de ‘fake news’, un periodisme independent i crític, que es dediqui a fiscalitzar els poders, és més necessari que mai?

Sens dubte. Dins de la democràcia liberal és bàsic que hi hagi mitjans que facin de contrapès al poder, perquè, si no, hi ha abusos, i això té conseqüències en tots els àmbits. Si el poder controla la informació que té, s'eternitzarà al poder. No pot ser que aquest contrapoder estigui cooptat pel mateix poder, que és el financer, i, per tant, és absolutament fonamental que hi hagi mitjans independents que funcionin realment com a fiscalitzadors del poder i que puguin comptar amb els recursos econòmics necessaris per fer-ho. No pot ser que els mitjans independents tinguin tres o quatre periodistes i totes les empreses de l'Ibex en tinguin 100 tapant la informació. En el tema de les ‘fake news’ és molt important qui les defineix. La UE està molt preocupada i està parlant amb els grans mitjans i volen ser ells mateixos els que defineixin què són ‘fake news’. I ens hi situaran a nosaltres. És important que la definició no es deixi als grans mitjans, perquè moltes vegades ells en generen. Per a mi, és una ‘fake new’ dir que el sistema públic de pensions no és viable i, en canvi, es diu cada dia. Perquè tot dependrà de quin sistema s'estableixi, de com es vulgui finançar, però el sistema de pensions públic no és inviable per definició.